

به نام خدا

گامهای موفقیت در پرتو قرآن

گام سوم: شکر

سید محمد صادق موحد

دانشکده فیزیک - دانشگاه شهید بهشتی

پژوهشکده نجوم - پژوهشگاه دانشهای بنیادی (IPM)

www.smovahed.ir

منابع

کتاب گامهای موفقیت در پرتو قرآن
اثر: دکتر محمدعلی انصاری

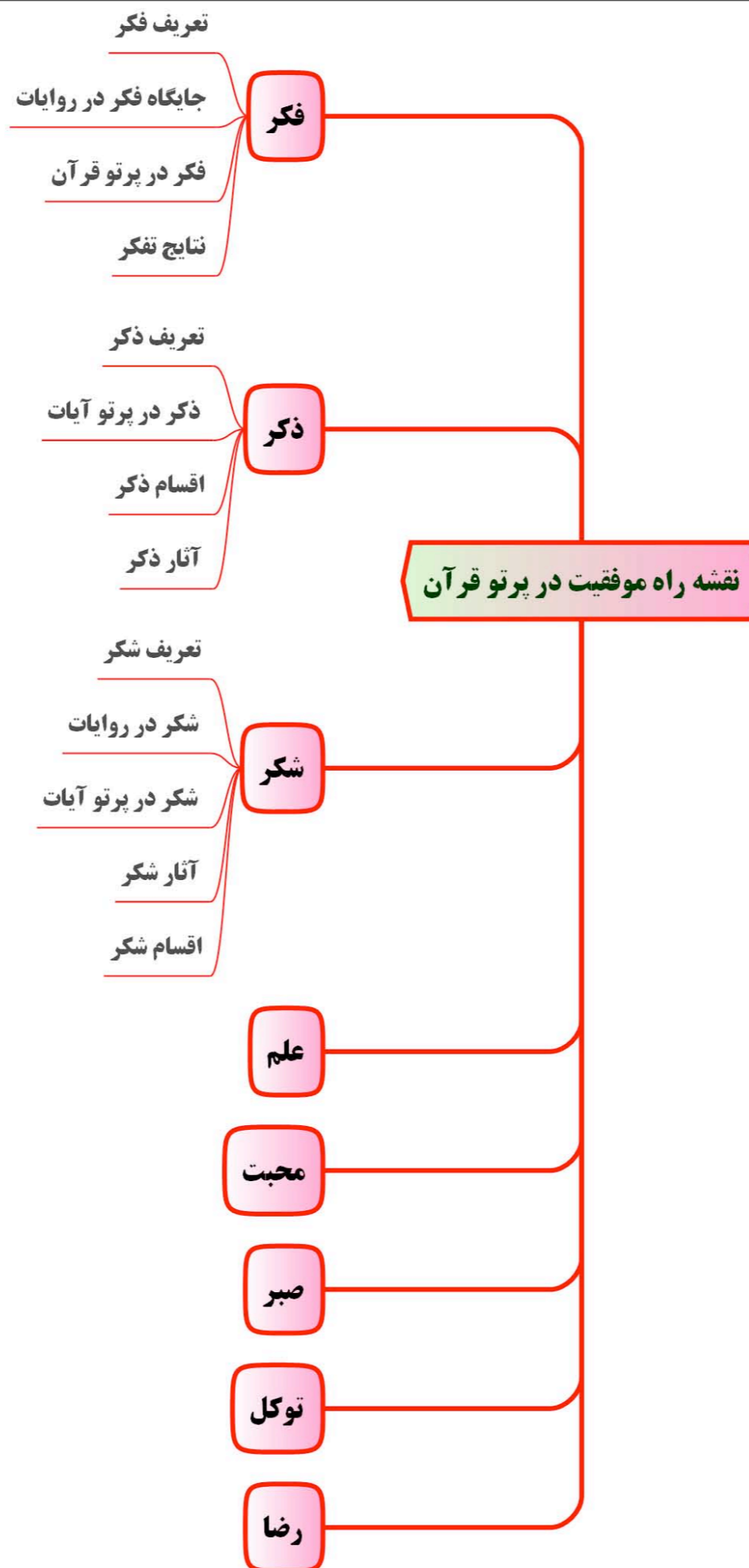
فهرست

- (۱) نقشه راه موفقیت در پرتو قرآن
- (۲) خلاصه مبحث قبل
- (۳) تعریف شکر
- (۴) شکر در روایات
- (۵) شکر در پرتو آیات قرآن
- (۶) آثار شکر
- (۷) اقسام شکر

(۸) ...

نقشه راه

تعریف ذکر

فکر حرکتی از مقدمات برای رسیدن به غایت ها است

جایگاه ذکر در آیات

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿14﴾

سوره طه

فراوانی ذکر به عنوان نشانه مومنان

سوره شعراء

إِنَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ
مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿227﴾

- در کلام امیرمومنان ذکر مفتاح الانس

خلاصه جلسه قبل

نتایج ذکر

- ۱) شوریده حالی
- ۲) گریز از شیطان
- ۳) قرار دل

محرومیت از ذکر

سوره زخرف

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِيضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

و هر کس از یاد [خدای] رحمان دل بگرداند بر او شیطانی می گماریم تا برای وی دمسازی باشد (36)

مقدمه

برخی از نکات مطرح شده هدف نیستند بلکه مقدمه و مسیر رسیدن به مراحل بعد که به عنوان هدف معرفی می شوند می باشند برای مثال ذکر برای رسیدن است به مرحله بعد مانند شکر است توبه هدف نیست بلکه تولدی دوباره است

تعریف شکر

(۱) ابن منظور مصری می گوید احسان و نیکویی را شناختن و منتشر کردن شکر نام دارد

(۲) راغب اصفهانی گوید شکر تصور درست از نعمت داشتن و اظهار و آشکار کردن آن است

(۳) عارفان گویند شکر اعتراف به وجود منعم است و اقرار به ربوبیت حق به حکم آیه ۷ سوره ابراهیم

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿۷﴾

و آنگاه که پروردگارتان اعلام کرد که اگر واقعا سپاسگزاری کنید [نعمت] شما را افزون خواهیم کرد و اگر ناسپاسی نمایید قطعاً عذاب من سخت خواهد بود (7)

تحریر شکر

می دانیم که در متن قرآن تحریری وجود ندارد یعنی تحریر لفظی نیست اما متاسفانه تحریر معنوی داریم

یعنی گاهی مخاطبان بعضی از مفاهیم را گرفته اند و در مقاصد دیگری غیر از آنچه که خداوند اراده فرموده به کار بسته اند

(۱) در مورد ذکر این تحریر معنوی وجود دارد. عموماً در سطح جامعه چنین بر می آید که مثلاً اگر از شب تا صبح بیدار بمانی و مثلاً فلان مرتبه ذکر الله اکبر بگویی فلان اتفاق برایت می افتد و آن هم به حکم آیه ۴۱ سوره احزاب

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿41﴾

ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را یاد کنید یادی بسیار (41)
مسئله هدف فقط ذکر زبانی نیست یعنی ذکر خدا در جان و وجود چنان متبلور شود که هیچ گاه جمال الهی از خاطر دور نگردد یعنی من همیشه خود را در مقابل دوست ببینم و او را ناظر بدانم

تحریر شکر

(۲) در مورد شکر هم متاسفانه همین دیدگاه وجود دارد. یعنی یک سطح تنزل یافته شکر را در سطح جامعه شاهد هستیم. یعنی به زبان شکر است آن هم به چربی و شیرینی سفره ولی در جان خبری از شکر نیست.

هر چه سفره چاق تر و رنگین تر گوئیم خدایا هزاران مرتبه شکر اگر سفره مثلاً فقط نون و پنیر باشد گوئیم خدا را شکر که از گرسنگی نمردیم و قص علی هذا

این در حالی است که مفهوم شکر یک مفهوم عظیم در قرآن و البته در روایات است که در چارچوب ۳ گام قابل طرح است

شکر در پرتو روایات

(۱) گام اول شکر: شناخت نعمت است. امام صادق (ع) فرمود
اگر خدا به کسی نعمتی بدهد و او نعمت را بشناسد شکر آن را به جا آورده
است

(۲) گام دوم: اگر شناختی نسبت به نعمت به دست آوردیم انرا بر زبان جاری کنیم
(۳) گام سوم: بعد از شناخت نعمت و منعم باید بدانیم که چرا نعمت اهداء شده؟
کجا باید به کارگیری کرد؟
حضرت علی (ع) میفرماید:

حداقل حقی که خدا بر انسان دارد این است که با نعمتهای او عصیان نکند

شکر در پرتو آیات قرآن

(۱) شکر قله عبودیت است

سوره زمر

بَلِ اللّٰهِ فَاَعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿۶۶﴾

بلکه خدا را بپرست و از سپاسگزاران باش (66)

(۲) شکر مقدمه رضا است

سوره مائده

قَالَ اللّٰهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصّٰدِقِينَ صَدَقْتُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿۱۱۹﴾

خدا فرمود این روزی است که راستگویان را راستشان سود بخشد برای آنان باغهایی است که از زیر [درختان] آن نهرها روان است همیشه در آن جاودانند خدا از آنان خشنود است و آنان [نیز] از او خشنودند این است رستگاری بزرگ (119)

مقام رضا همان مقام وصل است و حاصل نمی شود مگر از مسیر شکر

شکر در پرتو آیات قرآن

سوره بقره

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿152﴾

پس مرا یاد کنید [تا] شما را یاد کنم و شکرانه ام را به جای آرید و با من ناسپاسی نکنید (152)

۴) شکر ثمره حکمت است **سوره لقمان**

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿12﴾

و به راستی لقمان را حکمت دادیم که خدا را سپاس بگزارد و هر که سپاس بگزارد تنها برای خود سپاس می گزارد و هر کس کفران کند در حقیقت خدا بی نیاز ستوده است (12)

البته توجه شود که مراد از حکمت یعنی راهکارهای اجرایی و عملی زندگی

سوره بقره

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿269﴾

(خدا) به هر کس که بخواهد حکمت می بخشد، و به هر کس حکمت داده شود، به یقین، خیری فراوان داده شده است؛ و جز خردمندان، کسی پند نمی گیرد. (269)

شکر در پرتو آیات قرآن

(۵) شکر عامل رهایی از شیطان

سوره اعراف

ثُمَّ لآتِيَنَّهُمْ مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ

شَاكِرِينَ ﴿۱۷﴾

آنگاه از پیش رو و از پشت سرشان و از طرف راست و از طرف چپشان بر آنها می تازم و بیشترشان را شکرگزار نخواهی یافت (۱۷)

اهمیت شکر

(۱) شکر ورودی هدایت

سوره انسان

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿3﴾

ما راه را به او نشان دادیم خواه شاکر باشد و پذیرا گردد یا ناسپاس (3)

(۲) شکر مصونیت از عذاب الهی

سوره نساء

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَأَمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿147﴾

اگر سپاس بدارید و ایمان آورید خدا می خواهد با عذاب شما چه کند و خدا همواره سپاس پذیر [=حق شناس] داناست (147)

۳) شکر عامل توفیق در ابتلاء اهمیت شکر

سوره نمل

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود گفت من آن را پیش از آنکه چشم خود را بر هم زنی برایت می آورم پس چون [سلیمان] آن [تخت] را نزد خود مستقر دید گفت این از فضل پروردگار من است تا مرا بیازماید که آیا سپاسگزارم یا ناسپاسی می کنم و هر کس سپاس گزارد تنها به سود خویش سپاس می گزارد و هر کس ناسپاسی کند بی گمان پروردگارم بی نیاز و کریم است (40)

۴) شکر فزونی نعمت

سوره ابراهیم

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾

و آنگاه که پروردگارتان اعلام کرد که اگر واقعا سپاسگزاری کنید [نعمت] شما را افزون خواهم کرد و اگر ناسپاسی نمایید قطعا عذاب من سخت خواهد بود (7)

اهمیت شکر

(۵) شکر و بهره مندی مشروع و معقول

سوره نحل

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿114﴾

پس از آنچه خدا شما را روزی کرده حلال [و] پاکیزه بخورید و نعمت خدا را اگر تنها او را می پرستید شکر گزارید (114)

(۶) شکر و تحصیل شناخت

سوره مومنون

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿78﴾

و اوست آن کس که برای شما گوش و چشم و دل پدید آورد چه اندک سپاسگزارید (78)

یعنی ارزش وجودی این ابزار به شکر است

انواع شکر

(۱) شکر در مقابل نعمت

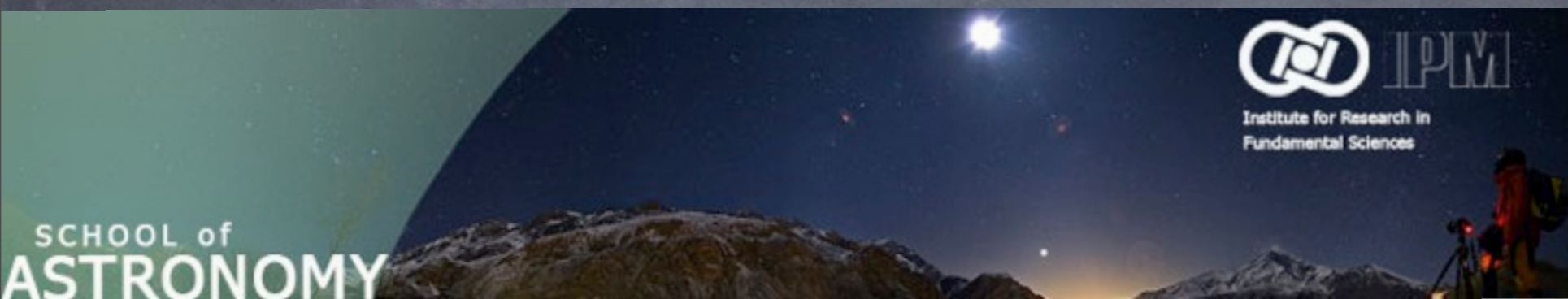
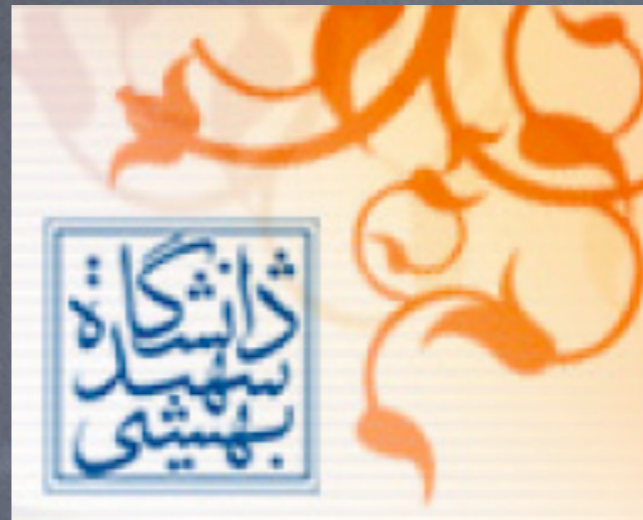
(۲) شکر در برابر محنت

(۳) شکر منعم

(۴) شکر مخلوق در برابر خالق

(۵) شکر خالق نسبت به مخلوق

از توجه شما سپاسگزارم